

KAPITTEL 7

Fra felt til verktøy: Om Selvhjelp Norge som koordinerende enhet

Hilde Hatleskog Zeiner

By- og regionforskningsinstituttet NIBR, OsloMet –Storbyuniversitetet

Abstract: Since 2004, Norway has a National plan for self-help. The plan results from the collaboration of the Directorate for Health and the Norwegian Self-Help Forum, a civil society organization. The chapter asks whether and how the plan coordinates the efforts and activities of self-help organizations and other civil society actors. It compares two cooperative efforts between civil society actors in the self-help field: the self-help seminars of the 1990s and the establishment of LINK Trondheim in 2014. The analysis shows that the national plan for self-help has transformed the field, but not as envisaged in the 2004 plan. The chapter suggests that the diagnosis informing the plan was flawed. That rather than being a sign of fragmentation, diversity is an indication of a well-functioning self-help field. It argues, therefore, that it is problematic that the plan, rather than representing diversity, promotes a particular understanding and approach to self-help. Whereas a central idea in the 2004 plan was to build stronger ties and networks between civil society actors, interviews with actors involved in the establishment of LINK Trondheim, as well as other civil society organizations, indicate that there is less interaction between the organizations today than 20 years ago. Instead, Self-Help Norway seems to have turned to other actors, such as welfare producers, welfare professionals, and public authorities. The question, then, is whether we are witnessing the contours of a new self-help field, organized around other actors, interests and resources.

Keywords: self-help/mutual aid, strategic action fields, civil society organizations, coordination, governance unit

Innledning

Siden 2004 har Norge hatt en nasjonal plan for selvhjelp (Helsedirektoratet, 2014b; Sosial- og helsedirektoratet, 2004).¹ Planen er et resultat av et mange-

---

¹ Nasjonal plan for selvhjelp ble revidert i 2014, og løper ut 2018.

Sitering av dette kapittelet: Zeiner, H. H. (2019). Fra felt til verktøy: Om Selvhjelp Norge som koordinerende enhet. I Å. Brøttveit & M. Feiring (Red.), *Samarbeid om selvhjelp. En antologi om den nye selvhjelpsbevegelsen i Norge* (s. 167–189). Oslo: Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.68.ch7>
Lisens: CC BY 4.0

årig samarbeid mellom offentlige myndigheter, representert ved Helsedirektoratet, og sivilsamfunnet, representert ved Norsk selvhjelpsforum (Zeiner, 2014). Planens utgangspunkt er at selvhjelsfeltet er «uensartet, fragmentert og preget av svakt utviklet samhandling», og at det er behov for en sterkere koordinering (Sosial- og helsedirektoratet, 2004, s. 12). Koordineringen skal blant annet skje gjennom begrepsavklaring og metodeutvikling (Sosial- og helsedirektoratet, 2004, s. 9). Et av virkemidlene er derfor etablering av en koordinerende enhet som skal drive «informasjons- og formidlingsarbeid, kunnskapsutvikling og være koordinator i et nettverk for selvhjelp» (Helsedepartementet, 2003; Sosial- og helsedirektoratet, 2004, s. 14). Etter utlysning ble Norsk selvhjelpsforum tildelt oppdraget, og det nasjonale knutepunktet for selvhjelp – Selvhjelp Norge – ble opprettet i 2006.

Nasjonal plan beskriver knutepunktfunksjonen som en «koordinator og møteplass for nettverksarbeid» (Sosial- og helsedirektoratet, 2004, s. 10). Over tid har knutepunktfunksjonen blitt nedtonet, samtidig som Selvhjelp Norge i økende grad har orientert seg mot offentlige myndigheter (Zeiner, 2014). I dette kapittelet diskuterer jeg hvordan denne utvikling kan forstås. Har nasjonal plan for selvhjelp bidratt til å koordinere innsatsen til frivillige organisasjoner som driver selvhjelpsrelatert arbeid? Spørsmålet er todelt: For det første handler det om hvorvidt nasjonal plan har medført endringer både i aktørenes atferd og i relasjonene mellom dem. For det andre handler det om hva som forklarer slike eventuelle endringer. Jeg nærmer meg spørsmålet gjennom en sammenligning av to samarbeidsprosjekt, et før og et etter nasjonal plan for selvhjelp. På midten av 1990-tallet samlet seminarrekken *Selvhjelp på norsk* en rekke aktører for å diskutere forutsetninger og betydninger av selvhjelp, samt etableringen av strukturer for informasjons- og erfaringsutveksling. I perioden 2012 til 2014 møttes en rekke lokale aktører for å diskutere behov for, og innretning av, en lokal møteplass for selvhjelp i Trondheim.

Gjennomgangen er strukturert som følger: Først presenterer jeg de to casene, og ser på hvorvidt og på hvilke måter diskusjonene og forståelsen av selvhjelp har endret seg fra midten av 1990-tallet og frem til i dag. Dernest diskuterer jeg hva som kan forklare eventuelle endringer. Jeg ser på hvem som ønsket/ønsker koordinering, hva slags koordinering som etterspørres, og hvilke ressurser som er viktige for de ulike aktørene.

Jeg starter imidlertid med en gjennomgang av forskningsdesign: teori, metode og datamateriale.

Forskningsdesign

Kapittelet anvender Fligstein og McAdam (2012) sin teori om strategiske felt for å forstå hvilken betydning nasjonal plan for selvhjelp har for selvhjelpsfeltet. Teorien kombinerer ulike aspekter fra teorier om sosiale bevegelse, institusjonell teori (blant annet DiMaggio & Powell, 1983) og feltteori (Bourdieu, 1993) for å beskrive hvordan sosiale bevegelser og institusjoner vokser frem, endres, befester sin situasjon eller forvitrer. Teorien om strategiske felt har som utgangspunkt at posisjoner og relasjoner ikke er gitt, men skapes gjennom interaksjoner mellom feltets aktører og gjennom samhandling med aktører på andre, tilgrensende felt (Fligstein & McAdam, 2012).

Nasjonal plan for selvhjelp kan forstås som et forsøk på å nedfelle selvhjelpsfeltets formål, relasjoner og handlingsrom, og at Selvhjelp Norge er gitt rollen som feltets koordinerende enhet. En koordinerende enhet har tre sentrale funksjoner (Fligstein & McAdam, 2012, s. 13–14): Den sikrer at feltets spilleregler overholdes; at aktørens interaksjoner er i samsvar med etablerte forståelser av feltets formål, relasjoner og handlingsrom. Gjennom sin eksistens legitimerer den videre feltets logikk og spilleregler, blant annet gjennom informasjonsinnhenting og kunnskapsformidling. Til sist fungerer den som et bindeledd mellom det strategiske feltet og tilgrensende felt. En koordinerende enhet vil som regel ikke være nøytral. Den skal ikke være en uhildet konfliktløsningsmekanisme, men skal opprettholde status quo, og dermed også interessene til feltets dominerende aktører (Fligstein & McAdam, 2012).

Hva ligger i planens koordineringsfunksjon? Planen fra 2004 vektlegger nettverksfunksjonen (Sosial- og helsedirektoratet, 2004). Den reviderte planen vektlegger forvaltning og formidling av verktøyet selvorganisert selvhjelp (Helsedirektoratet, 2014b). I 2004 er det et mål «å bidra til at ulike aktører blir aktive deltakere i utvikling av selvhjelpsarbeidet» (Sosial- og helsedirektoratet, 2004, s. 12), og derigjennom bidra til utviklingen av kontekstualisert kunnskap (Munn-Giddings & Borkman,

2005). I 2014 er det en abstrahert og dekontekstualisert modell for selvhjelp som presenteres; den skal være gyldig uavhengig av hvem du er eller hvilket problem du har. Målet er ikke å bidra til begrepsutvikling, men å sikre at denne bestemte tilnærmingen til selvhjelp gjøres kjent for befolkningen (Helsedirektoratet, 2014b).

De første årene etter opprettelsen i 2006 bar Selvhjelp Norge preg av å være en organisasjon på leting etter sin form (Rambøll Management, 2014). Etter få års drift forlot organisasjonen nettverksmodellen og bygget opp en mer hierarkisk struktur bestående av et hovedkontor, distriktskontor og flere lokale kontaktpunkt (Zeiner, 2014). Flere av virkemidlene i planen ble avvirket eller nedtonet,² og Selvhjelp Norge begynte å omtale seg som et kompetansesenter for selvorganisert selvhjelp (Selvhjelp Norge, 2011). Da Selvhjelp Norges distriktskontor for Møre og Romsdal og Nord- og Sør-Trøndelag i 2012 inviterte til «åpent møte om selvorganisert selvhjelp sammen med lokale krefter» (Selvhjelp Norge, udatert-a) var det således kompetansesenteret, og ikke knutepunktet, som stod bak.

Jeg har undersøkt hvilken betydning Selvhjelp Norge har for andre aktører. Nærmere bestemt spør jeg hvilken betydning Selvhjelp Norges begrepsavklaringsarbeid har hatt for relasjoner og interaksjoner på selvhjelpsfeltet. Begrepsavklaringer har betydning for endring eller opprettholdelse av samfunnsstrukturer (Kurunmäki, 2012), også maktstruktur innenfor et felt. Det vil i vårt tilfelle innebære forståelser av selvhjelpsfeltets formål og spilleregler, og dermed aktørenes handlingsrom, posisjoner og relasjoner. Jeg sammenligner to samarbeidsprosesser på selvhjelpsfeltet. *Selvhjelp på norsk*-seminarene fant sted *før*, mens etableringen av LINK Trondheim skjedde *etter* at nasjonal plan for selvhjelp ble laget. Felles for disse samarbeidsprosessene er at de ikke handlet om arbeidet i gruppene, men om å etablere strukturer rundt gruppenes og selvhjelpsorganisasjonenes arbeid.

Datamaterialet fra de to samarbeidscasene er ulikt. Innleggene fra selvhjelpsseminarene på 1990-tallet er publisert i rapportene *Selvhjelp på*

2 Et av tiltakene i nasjonal plan var en tilskuddsordning for prosjektstøtte som skulle bidra til å stimulere selvhjelpsarbeid innen psykisk helse. Ordningen ble opprettet i 2005 (Helse- og omsorgsdepartementet, 2005), og avvirket i 2009 til fordel for oppbygging av Selvhjelp Norges distriktskontor (Selvhjelp Norge, 2010). Videre ble en referansegruppe for Selvhjelp Norge, bestående av flere sentrale sivilsamfunnsaktører, faset ut etter utløpet av perioden 2006–2008.

norsk (Nilsen & Talseth, 1995) og *Selvhjelp på norsk 2* (Sandvik, 1996b). Rapportene gir innblikk i sentrale aktørers vurdering av de tema som var på dagsorden, men ikke diskusjonene mellom dem eller deres vurdering av andre innlegg. Jeg har ikke tilsvarende skriftlige kilder fra opprettelsen av LINK Trondheim. Her har jeg i første rekke basert analysen på intervjuer med utvalgte deltakere i prosessen: daværende leder for distriktskontoret, distriktskontorets kontaktperson i Trondheim kommune, Velferdsalliansen, Vårres regionalt brukerstyrt senter Midt Norge (Vårres), SiT Råd og Batteriet/ Kirkens bymisjon. Leder for distriktskontoret var behjelpelig med å identifisere aktuelle informanter. Intervjuene ble gjennomført høsten 2014. Med unntak av leder for distriktskontoret ble samtlige intervjuer gjennomført på telefon. Som supplement til intervjuene med de lokale aktørene har jeg også inkludert intervjuer med noen utvalgte nasjonale selvhjelpsaktører: Støttesenter mot incest, Retretten, Landsforeningen uventet barnedød, Landsforbundet mot stoffmisbruk, Personskadeforbundet/LTN og Angstringen. Intervjuene ble gjennomført på telefon i første halvdel av 2013, og inkluderte spørsmål knyttet til organisasjonenes virksomhet, selvhjelpsforståelse, gruppeaktiviteter og kjennskap til / samarbeid med Selvhjelp Norge.

Med utgangspunkt i teorien om strategiske felt har jeg formulert et sett med spørsmål for å kategorisere og analysere aktørenes forståelse av begrepet selvhjelp og selvhjelpsfeltets formål, posisjoner og relasjoner. Hvordan forstår aktørene «selvhjelp»? Hvordan definerer de sine interesser og målsettinger, og feltets interesser og målsettinger? Hvordan forstår aktørene seg selv og sin rolle? Hvordan forstår og beskriver de feltets øvrige aktører? Hvordan forstår aktørene feltets spilleregler? Hva mener aktørene om koordinering av feltet, og behov for og innretning av en koordinerende enhet? Formålet er å avklare om relasjonene mellom selvhjelpsaktørene har endret seg før og etter nasjonal plan for selvhjelp, og på hvilken måte politiske føringer påvirker relasjonene.

Fra Selvhjelp på norsk til Selvhjelp Norge

I 1995 og 1996 samlet seminarrekken *Selvhjelp på norsk* selvhjelpsorganisasjoner, deltakere, frivillige og profesjonelle støttespillere for å diskutere

hva selvhjelp er og kan være, og hvordan selvhjelpsgrupper og selvhjelpsorganisasjoner kan og bør samarbeide med hverandre, med offentlige myndigheter og med hjelpeapparatet. Initiativtaker var Studiesenteret for selvhjelp, som beskrev selvhjelpsfeltet som fragmentert og «identitetsmessig presset» (Hjemdal, 1996, s. 14), og som så behov for at aktørene utvikler en «bevissthet om seg selv som samlet felt» (Hjemdal, Nilsen & Seim, 1998, s. 236).³ Representanter for Anonyme Alkoholikere (AA), Angstringen, Interessegruppa for kvinner med spiseforstyrrelser (IKS), prosjektet «Sorg og omsorg», Frivillighetssentralen i Sarpsborg og Studiesenteret stod for planlegging og organisering av seminarene, og var også sentrale bidragsytere. (For en fullstendig liste over innlegg og deltakere, se Nilsen & Talseth, 1995; Sandvik, 1996b.) Seminarene kan forstås som et første, vidtrekkende forsøk på nettverks- og relasjonsbygging mellom aktørene på selvhjelpsfeltet (Zeiner, 2014).

Et gjennomgangstema i innleggene er hvordan selvhjelp kan defineres og avgrenses. Særlig er selvhjelpsorganisasjonene opptatt av dette. Fire trekk ved selvhjelp fremheves: felles problem/behov, gjensidighet, autonomi og erfaringsbasert kunnskap (Zeiner, 2014). Utgangspunktet «er at en kommer sammen med en *gruppe* personer som er i lignende situasjon/har et felles problem» (Goksøyr, 1995, s. 38), og «arbeider med denne situasjonen eller problemet sammen» (Sandvik, 1995, s. 67). Videre er relasjonene mellom deltakerne preget av gjensidighet og likeverd. Det ikke hjelpere og mottakere i en selvhjelpsgruppe, snarere er «gjensidig utbytte (...) den bærende kraft» (Talseth, 1995, s. 33). Slik gjensidighet forutsetter at selvhjelpsgruppene er autonome; at de selv legger føringer for sin egen virksomhet (se blant annet Hjemdal et al., 1998). I dette ligger det også en forventning om at gruppene utvikler kollektiv kunnskap basert på deltakernes egne erfaringer og opplevelser.

Det er imidlertid også viktige forskjeller i måten deltakerne definerer selvhjelp på; forskjeller som særlig handler om selvhjelpens avgrensning mot interessepolitikk. Blant deltakerne finner vi både aktører med et uttalt sosialpolitisk formål og aktører med en mer terapeutisk tilnærming

---

3 Studiesenteret var et tidsavgrenset prosjekt knyttet til Høgskolen i Oslo (for mer informasjon om prosjektet, se Hjemdal et al., 1998).

til selvhjelp. På den ene siden finner vi AA, som av prinsipp aldri uttaler seg politisk, og Angstringen, som rendyrker den terapeutiske tilnærmingen. De beskriver selvhjelp som et verktøy for individuelle endringsprosesser, og selvhjelpsgruppen som et forum hvor mennesker regelmessig samles for å snakke fokusert om sine livsproblem (jf. Gotaas, 2012). På den andre siden finner vi Klientaksjonen i Fredrikstad og Studiesenteret, som mener at selvhjelp både handler om individets bevisstgjøring og om en kollektiv motmakts- eller frigjøringsprosess (Hjemdal et al., 1998; Johannessen, 1995).

Samlet sett tegner innleggene et bilde av et mangfoldig felt: mange tema, mange aktører og mange ideer om nettverksbygging (Zeiner, 2014). De ulike definisjonene har noen likhetstrekk som gjør det mulig for deltakerne å gjenkjenne selvhjelp som aktivitet. Samtidig er det tydelig at definisjonene også er tilpasset den enkelte organisasjons virksomhet. De er lokale, kontekstuelle og spesifikke (jf. Scott, 1998), formet av den sosialpolitiske sammenheng de er oppstått i (Seebohm, Munn-Giddings & Brewer, 2010). Den enkelte selvhjelpsorganisasjon opererer altså med relativt veldefinerte prinsipper for sin virksomhet, mens feltet som helhet er preget av et mangfold av tilnærminger. Enkelte av seminardeltakerne tar til orde for sterkere koordinering av selvhjelpsfeltet. Selv om ingen av dem er i posisjon til å få gjennomslag for sin foretrukne samarbeidsmodell (Zeiner, 2014), viser nasjonal plan til arbeidet som «startet i frivillig sektor på 1990-tallet» for å begrunnet behovet for en koordinerende enhet (Helsedirektoratet, 2014b, s. 9).

Nesten to tiår senere, når representanter for ulike lokale sivilsamfunnsaktører møtes til dialogmøte i Trondheim, er en slik koordinerende enhet etablert. Selvhjelp Norge kaller seg nå et nasjonalt kompetansesenter for selvorganisert selvhjelp (Selvhjelp Norge, 2013), og formidler en forståelse av selvhjelp som et verktøy basert på prinsipper definert av Angstringen på 1990-tallet (Selvhjelp Norge, 2009; jf. Sosial- og helsedepartementet, 1993, s. 25). Selvhjelp Norges distriktskontor inviterer lokale aktører til et møte «for å finne ut hvilken nytte de kan ha av selvhjelp, og hvordan vi sammen kan legge grunnlaget for et kontaktpunkt i Trondheim» (Selvhjelp Norge, udatert-a). I invitasjonen, som ble lagt ut på Selvhjelp Norges hjemmesider (Selvhjelp Norge, udatert-a), presiseres det at det er en

bestemt form for møteplass som skal etableres, nemlig et LINK.⁴ Samtidig er det en uttalt målsetting at møteplassen skal være «lokalt forankret» (Intervju med leder for distriktskontoret 29.09.14), noe som skal skje gjennom «en dialog med organisasjonene» (Selvhjelp Norge, udatert-a).

Intervjuene med deltakerne gir et uklart bilde av prosessen. Informantene gir ulike svar på hvordan arbeidet var organisert, hvem som deltok, og hvilke aktører som var sentrale. I fravær av skriftlige kilder er det derfor kun mulig å presentere et omriss av prosessen, som er som følger: Selvhjelp Norge arrangerte i oktober 2012 et dialogmøte med representanter fra blant annet Angstringen, AA, FFO i Sør-Trøndelag, Kreftforeningen, Batteriet/Kirkens bymisjon, Velferdsalliansen, Vårres og Personskadeforbundet/LTN (Selvhjelp Norge, udatert-b). På dette møtet ble det nedsatt en ressursgruppe. Gruppen utarbeidet en søknad til Trondheim kommune, som så utlyste oppdraget om å drifte LINK Trondheim med finansiering fra kommunen. I konkurranse med to andre søkere, hvorav Vårres var én, fikk Trondheim Røde Kors oppdraget. I mai 2014 åpnet LINK Trondheim dørene.

Her er jeg imidlertid mindre interessert i selve prosessen, og mer interessert i deltakernes forståelse av selvhjelp og Selvhjelp Norges rolle som koordinerende enhet. Ser vi på Selvhjelp Norges rolle, fremkommer det at det er distriktskontoret som definerer rammene for prosessen. Tydeligst kommer dette frem ved at den kommende møteplassen beskrives som «nøytral» (Selvhjelp Norge, udatert-a). Begrepet «nøytral» signaliserer ikke at ulike tilnærminger til selvhjelp skal sidestilles, men snarere at LINK Trondheim skal drives i samsvar med Selvhjelp Norges modell for selvorganisert selvhjelp hvor selvhjelpsgrupper ikke organiseres rundt særskilte problem eller diagnoser, men settes sammen på tvers av problematikk (Intervju distriktskontoret 29.09.2014). Vårres utfordrer denne modellen: gjennom å insistere på en forståelse av selvhjelp som verken krever at møteplassen eller gruppene er «nøytrale», og gjennom ambisjonen om å drifte LINK Trondheim (Intervju distriktskontoret 29.09.2014;

---

4 Et LINK skal være «en dedikert møteplass for selvorganisert selvhjelp og en nøytral arena for selvorganiserte selvhjelpsgrupper» (Selvhjelp Norge, 2016:6). LINK-modellen ble utviklet av Norsk selvhjelpsforum som etablerte LINK Oslo i 2004 med støtte fra Oslo kommune. På det meste var det fire LINK i Norge. I dag er det to: LINK Oslo og LINK Trondheim.

Intervju Vårres 27.10.2014). Før det første dialogmøtet var det imidlertid etablert kontakt mellom Selvhjelp Norge og Trondheim kommune, som blant annet innebar en intensjon om kommunal finansiering av møteplassen (Intervju distriktskontoret 20.09.2014). Vårres har ikke nødvendige ressurser for å utfordre dette samarbeidet. Senteret lykkes ikke i å endre arbeidsgruppens forståelse av hvordan møteplassen bør utformes, og når heller ikke frem med sin søknad om å drive LINK Trondheim.

Ser vi på informantenes forståelser av selvhjelpsbegrepet, finner vi at informantene i varierende grad deler Selvhjelp Norges forståelse. Vi gjenfinner mange av argumentene og posisjonene fra 1990-tallets selvhjelpsseminarer. Dette gjelder særlig spørsmålet om selvhjelp som terapi versus selvhjelp som sosial mobilisering. SiT Råd⁵ er den som tydeligst vektlegger det terapeutiske aspektet. Selvhjelp beskrives som «en effektiv og god måte» for å «håndtere og jobbe med sine utfordringer. (...) Det handler om å ta ansvar for (...) eget liv og egne utfordringer» (Intervju SiT Råd 30.10.2018). De øvrige organisasjonene vektlegger i ulik grad sosial mobilisering. Tydeligst kommer dette frem hos Velferdsalliansen⁶ og Batteriet, som begge har uttalte sosialpolitiske formål, og som definerer sin virksomhet som en form for selvhjelp. Velferdsalliansens ambisjon var å representere de «ekskluderte marginaliserte» (Intervju Velferdsalliansen 27.10.2014), og å sørge for at ikke bare helseproblem, men også sosiale, økonomiske og rettslige aspekter ble en del av diskusjonene. Batteriet⁷ aksepterer at det er den terapeutiske tilnærmingen som er rammen for LINK Trondheim, og ser verdien av at sosial mobilisering suppleres med en form for selvhjelp hvor deltakerne «myndiggjør hverandre, og er med på å styrke hverandre og få nye roller» (Intervju Batteriet 29.10.2014). Vårres inntar en posisjon som minner om den IKS hadde på 1990-tallet (jf. Zeiner, 2014), ved at senterets virksomhet både er innoverrettet, mot brukerne og deres pårørende, og utoverrettet, mot fagmiljøer og

-
- 5 SiT Råd er en del av Studentsamskipnaden i Trondheim (SiT) og tilbyr kurs som skal hjelpe studenter til å «takle alt fra tidsplanlegging til depresjoner» (SiT, udatert).
  - 6 Velferdsalliansen er et samarbeidsnettverk av organisasjoner, foreninger og aksjonsgrupper for økonomisk-, sosial-, og rettslig vanskeligstilte grupper i Norge (Velferdsalliansen, udatert).
  - 7 Batteriet tilbyr støtte til organisasjoner og grupper som jobber mot fattigdom og sosial ekskludering, og beskriver seg som et «ressurssenter for egenorganisering, selvhjelp og påvirkningsarbeid» (Batteriet, udatert). Batteriet er en del av Kirkens Bymisjon.

det offentlige hjelpeapparatet (Vårres, 2017). I likhet med selvhjelpsorganisasjonene på 1990-tallet vektlegger også Vårres at selvhjelpsgrupper organiseres rundt et felles problem (Intervju Vårres 27.10.2014). En klar forskjell fra 1990-tallet er at aktørene i Trondheim skal forme en konkret møteplass. I dette arbeidet kontrollerer Selvhjelp Norge viktige ressurser, gjennom sin rolle som kompetansesenter og sin relasjon til offentlig myndigheter. På selvhjelpsseminarene var det vanskelig å identifisere posisjonene (Zeiner, 2014). I Trondheim er det tydelig at Selvhjelp Norge er i posisjon, med Vårres som den tydeligste utfordrer.

Sett under ett er det likevel lite som skiller aktørenes forståelse av selvhjelp i 1995 og 2014. Inntrykket er at Nasjonal plan for selvhjelp og Selvhjelp Norge i liten grad har lagt føringer på aktørenes arbeid. Intervjuene med andre sivilsamfunnsaktører som driver selvhjelpsrelatert virksomhet på 2010-tallet, forsterker dette inntrykket. Det kan, med andre ord, synes som om nasjonal plan og Selvhjelp Norge i liten grad har bidratt til å koordinere innsatsen til frivillige organisasjoner som driver selvhjelpsrelatert arbeid. Sett på bakgrunn av det uttalte behovet for slik koordinering (se for eksempel oppsummering av posisjonene i Helsedirektoratet, 2014b, s. 9) kan dette synes paradoksalt. I det følgende vil jeg derfor se nærmere på hvem som ønsket – og ønsker – koordinering av selvhjelpsarbeidet, og hva slags koordinering som etterspørres.

Hvem ønsker koordinering?

Utgangspunktet for seminarrekken *Selvhjelp på norsk* var et opplevd behov for å knytte kontakt mellom aktører som drev selvhjelpsrelatert arbeid (Nilsen & Talseth, 1995). Oppblomstringen av selvhjelpsgrupper og selvhjelpsorganisasjoner fra 1970-tallet og utover hadde forandret et felt som i all hovedsak hadde vært dominert av AA-bevegelsen og 12-trinnsprogrammet. Et økende antall organisasjoner inkluderte selvhjelp og likepersonsarbeid i sitt repertoar, noe som naturlig nok medførte større variasjon i aktører, innretning og arbeidsmåter (Zeiner, 2014). Feltet var «uorganisert (...) uoversiktlig og mangfoldig» (Sandvik, 1996a, s. 27), noe som kunne bidra til en opplevelse av selvhjelp som lite tilgjengelig (Sosial- og helsedirektoratet, 2004).

Innleggene på selvhjelpsseminarene tyder på at det først og fremst var Studiesenteret, selvhjelpsorganisasjonene og brukerorganisasjonene som så behovet for mer koordinering, mens de øvrige deltakerne var mer opptatt av samarbeid mer profesjonene, praktisk organisering, med videre. Det handler blant annet om å forstå selvhjelp som aktivitet, og om avgrensning mot andre, lignende aktiviteter. Begrunnelsene er imidlertid ikke de samme. For selvhjelps- og brukerorganisasjonene synes det i stor grad å handle om synlighet eller tilgjengelighet (se for eksempel K (Anonyme Alkoholikere), 1995). Når det er vanskelig å få oversikt over hva selvhjelpstilbudet består i, og hvem som driver selvhjelpsrelatert virksomhet, vil det også være vanskelig for aktørene å etablere kontakt med potensielle deltakere, med offentlige myndigheter, eller med hjelpeapparatet. Studiesenteret synes på sin side å være mest opptatt av å avklare hva selvhjelp er og hva det ikke er, og føyer seg således inn i rekken av forskere som har forsøkt å finne mer entydige definisjoner av selvhjelp (se for eksempel Borkman, 1999; Karlsson, 2006; Katz & Bender, 1976; Lavoie & Gidron, 2014; Mehlbye & Nygaard Christoffersen, 1992; Raineri, 2017; Sagarin, 1969). Studiesenteret beskriver den økte interessen for selvhjelp som et «tveegget sverd»; den «kan bidra til å skape muligheter for utvikling av selvhjelp, men interessen kan også bidra til å omforme selvhjelpen og endre dens karakter» (Hjemdal et al., 1998, s. 13). Ideen er at en sterkere koordinering av selvhjelpsfeltet er nødvendig for å forhindre at selvhjelps-ideen koopteres og omformes.

Når arbeidet med å etablere LINK Trondheim starter opp i 2012, har Selvhjelp Norge bygget opp en organisasjon som har erfaring med å etablere møteplasser i samarbeid med lokale myndigheter. Som vi har sett, bidro både LINK-modellen og Selvhjelp Norges prinsipper for selvorganisert selvhjelp til å legge føringer for prosessen; en koordinering som deltakerne i prosessen i ulik grad ønsker velkommen. I motsetning til selvhjelpsseminarene på 1990-tallet synes det ikke lenger være et opplevd behov for koordinering blant organisasjonene som driver selvhjelpsrelatert virksomhet. Vårres, som er den av deltakerne som klart definerer selvhjelp som del av sin kjernevirksomhet, er minst mottakelig for Selvhjelp Norges koordinering. Intervjuene med andre selvhjelpsaktører som ikke var involvert i etableringen av LINK Trondheim, tegner et lignende

bilde. Ingen av dem gir uttrykk for at nasjonal plan eller Selvhjelp Norge er førende for deres virksomhet.

De av deltakerne i arbeidet med LINK Trondheim som ikke definerer selvorganisert selvhjelp som del av sin kjernevirksomhet, er overveiende mer positive til Selvhjelp Norges rolle som koordinator. På spørsmål om hva Selvhjelp Norge generelt, og LINK Trondheim spesielt, kan bidra med for deres virksomhet, peker både SiT Råd og Batteriet på at det muliggjør en arbeidsdeling mellom organisasjonene. For SiT Råd handler det om at igangsetting og drift av selvhjelpsgrupper i egen regi har vist seg å være krevende, og de ser for seg at de kan henvide studenter som ønsker å delta i slike grupper til LINK Trondheim. For Batteriet handler det om en erkjennelse av at individuelle endringsprosesser kan være en forutsetning for kollektive endringsprosesser. Vi «har jo mye fokus på organisering (...), snakke en sak til politikere og sånn, mens mange bærer jo med seg ting som det er viktig å ordne opp i eget liv». Jeg «tenker at mange ganger, så hadde det vært nyttige for (...) denne gruppen å hatt fora som (...) har litt mer den terapeutiske tilnærmingen» (Intervju Batteriet 29.10.2014). Selvhjelp Norge og LINK Trondheim har tilbud som deres medlemmer kan benytte seg av, men som ikke konkurrerer med disse organisasjonenes virksomhet. Det står dermed lite på spill for disse organisasjonene, og de kan derfor lettere akseptere Selvhjelp Norge som premissleverandør. For dem er derfor andre kjennetegn ved LINK Trondheim, så som fysisk utforming og beliggenhet, mer viktig enn hva slags prinsipper for selvhjelp som skal ligge til grunn for virksomheten.

At ønsket om og behovet for koordinering synes å være mindre etter nasjonal plan for selvhjelp, kan ha flere årsaker. I det videre vil jeg undersøke én, nemlig om den formen for koordinering som organisasjonene etterspurte på 1990-tallet, var av en annen art enn den som tilbys gjennom nasjonal plan og Selvhjelp Norge. Den nasjonale satsingen bygger på Studiesenterets diagnose av selvhjelpsfeltet som fragmentert (Helsedirektoratet, 2014b). Er årsaken til at frivillige organisasjoner i liten grad støtter seg på Selvhjelp Norge, at den nasjonale planen Selvhjelp Norge skal implementere, er basert på en feilaktig diagnose av selvhjelpsfeltet?

Hva slags koordinering er etterspurt?

Et grunnleggende premiss i nasjonal plan for selvhjelp fra 2004 er at det i «det videre arbeidet med styrking av selvhjelpsfeltet vil (...) være viktig å klargjøre begrepet» (Sosial- og helsedirektoratet, 2004, s. 9). Innleggene fra selvhjelpsseminarene på 1990-tallet tyder imidlertid ikke på at begrepsavklaring stod høyt på deltakernes dagsorden. Selv om flere tar til orde for en sterkere koordinering av selvhjelpsfeltet, er det kun to av dem som ser for seg at dette skal skje gjennom begrepsavklaring: Studiesenteret, som understreker behovet for å etablere en «felles forståelse» av hva selvhjelp er og av feltets identitet (Hjemdal et al., 1998, s. 264), og Angstringen, som mener det er behov for «en felles ideologisk forståelse av hva selvhjelp er» (Godager, 1996, s. 16). Begge argumenterer for et mer formalisert samarbeid, hvor en «sentral koordinerende instans» (Hjemdal et al., 1998) har ansvar for å gi økonomisk, organisatorisk og faglig bistand til selvhjelpsgrupper og selvhjelpsorganisasjoner. Den koordinerende instansen skal både bidra til «økonomisk koordinering på feltet» og til å «samle trådene og sikre at prosjekter på selvhjelpsfeltet samarbeider» (Godager, 1996, s. 20).

Andre aktører har andre foretrukne samarbeidsmodeller. I seminarinneleggene er det særlig to som skiller seg ut: clearinghouse og praksisnettverk. Et clearinghouse samler, klassifiserer og distribuerer informasjon (Merriam-Webster, udatert). Modellen, slik den beskrives av et AA-medlem (Lisæth, 1995), innebærer ikke begreps- eller metodeutvikling, men et systematisk informasjonsarbeid for å nå ut til et bredere publikum. Et clearinghouse skal organisere og videreformidle informasjon fra selvhjelpsgrupper og selvhjelpsorganisasjoner om målgrupper, tematikk, arbeidsform og organisering. Sorg og omsorg lanserer på sin side ideen om et «nettverk for kontakt og utveksling, for utvikling og utveksling av kunnskap og erfaringer» (Sandvik, 1996a, s. 27). Modellen kan minne om praksisnettverket; en gruppe mennesker som er opptatt av samme fagfelt eller problem, og som tilegner seg kunnskap og ekspertise gjennom kontinuerlig interaksjon med gruppen (Pyrko, Dörfler & Eden, 2017; Wenger, McDermott & Snyder, 2002). Målet er læring, ikke styring. Sorg og omsorg er skeptisk til ideen om en

«sentral koordinerende instans» (jf. Godager, 1996; Hjemdal et al., 1998), og mener at en slik modell neppe kan implementeres «på en slik måte at selvhjelpsfeltet kan utvikle seg fritt, og uten at selvhjelpens særpreg trues» (Sandvik, 1996a, s. 27).

Nesten to tiår senere, i Trondheim, koordinerer Vårres et nettverk hvis formål er å formidle kontakt mellom selvhjelpsgrupper og potensielle deltakere. Nettverket synes å være løsere og mindre forpliktende enn både clearinghousemodellen og praksisnettverket. Koordinatorfunksjon, som Vårres overtok omtrent på samme tid som LINK Trondheim åpnet dørene, er tilsynelatende begrenset til å ta imot og formidle informasjon fra deltakerne i nettverket (Vårres, udatert). Vårres signaliserer at de ser større behov for denne nettverksfunksjonen enn for LINK Trondheim, men innrømmer samtidig at det er vanskelig å rekruttere medlemmer i nettverket (Intervju Vårres 27.10.2014). SiT Råd og Batteriet er ikke opp-tatt av nettverksfunksjonen, men fremhever clearinghousefunksjonen. Ingen av dem har sterke meninger om innholdet i denne funksjonen, men understreker behovet for et sted hvor man kan henvende seg dersom man ønsker å delta i en selvhjelpsgruppe eller ønsker mer informasjon om selvhjelp.

Den reviderte nasjonale planen for selvhjelp skisserer verken en nettverksmodell eller en clearinghousemodell (Helsedirektoratet, 2014b). Den opprinnelige planen tar utgangspunkt i en nettverkstankegang, og har som ambisjon å «bidra til at ulike aktører blir aktive deltakere i utvikling av selvhjelpsarbeidet» (Sosial- og helsedirektoratet, 2004, s. 12). Den reviderte planen bygger på en mer rendyrket kompetansesentermodell, med Selvhjelp Norge som forvalter og formidler av verktøyet selvorganisert selvhjelp. Samtidig ser vi at Selvhjelp Norge retter sin virksomhet mer mot offentlige myndigheter, tjenestene og profesjonene, og mindre mot selvhjelps- og brukerorganisasjonene (Zeiner, 2014). Det virker med, med andre ord, som om Selvhjelp Norge har forlatt ambisjonen om å fungere som en koordinerende enhet for frivillige organisasjoner som driver selvhjelpsrelatert virksomhet. Dette reiser spørsmålet om det er organisasjonene som ikke har bruk for Selvhjelp Norge, eller om det er Selvhjelp Norge som ikke har bruk for organisasjonene.

Hva er «felles» for selvhjelpsaktørene?

Et strategisk felt er organisert rundt felles interesser (Fligstein & McAdam, 2012). Aktørene på et strategisk felt kan ha ulike ressurser og ulike forståelser om hva som er og bør være feltets spilleregler. Interaksjonene mellom aktørene kan derfor være preget av større eller mindre grad av konflikt. På et felt vil imidlertid aktørene strides om noe de har til felles (Bourdieu & Wacquant, 1992; Broady, 1991; DiMaggio & Powell, 1983; Fligstein & McAdam, 2012). Den nasjonale satsingen på selvhjelp har som utgangspunkt at det er selvhjelp som metode eller verktøy som er det felles limet mellom aktørene. I den første nasjonale planen kommer dette til uttrykk ved at aktørene inviteres til metodeutvikling (Sosial- og helsedirektoratet, 2004), i den reviderte planen ved at de presenteres for et verktøy de kan ta i bruk (Helsedirektoratet, 2014b).

Som vi har sett, har det over tid vært liten interesse blant selvhjelps- og brukerorganisasjonene for å delta i metodeutvikling og begrepsavklaring. Den manglende interessen kan forklare hvorfor Selvhjelp Norge etter få års drift beveger seg bort fra nettverksmodellen, og begynner å kalle seg et kompetansesenter. «Det er (...) ikke naturlig», konkluderer den reviderte planen, «å snakke om et eget selvhjelpsfelt» (Helsedirektoratet, 2014b, s. 11). Snarere beskriver den reviderte planen selvhjelp som en arbeidsmåte og en forståelse som kan tas i bruk av aktører på ulike områder. Enkeltmennesker, tjenesteapparat og utdanningsinstitusjoner pekes ut som målgrupper for Selvhjelp Norges formidlingsarbeid (Helsedirektoratet, 2014b), samtidig understrekes det at selvhjelpsgrupper i bruker- og interesseorganisasjoner og selvhjelpsorganisasjoner også «vil (...) ha sin naturlige plass» (Helsedirektoratet, 2014b, s. 13).

Den reviderte planen holder fast ved en forståelse av selvhjelp som et samlende verktøy metode. Men rapportene fra selvhjelpsseminarene (Nilsen & Talseth, 1995; Sandvik, 1996b), og intervjuene med involverte aktører i LINK Trondheim og andre selvhjelpsaktører, tyder på at det ikke primært er metoden eller verktøyet selvhjelp som utgjør aktørenes felles interesse. Som det fremkommer av innleggene på selvhjelpsseminarene, er aktørene stort sett er enige om de overordnede prinsippene for selvhjelp, og mindre interessert i å definere metoden i mer detalj (Zeiner, 2014). Litteraturen om selvhjelpsgrupper bekrefter inntrykket av at det

er relativt enkelt å identifisere noen grunnleggende kjennetegn ved selvhjelp, og vanskeligere å gi en entydig definisjon av hva selvhjelp er (se for eksempel Katz & Bender, 1976; Raineri, 2017). Årsaken kan være at arbeidet i en selvhjelpsgruppe nødvendigvis vil inkludere en rekke formaliserte og uformaliserte praksiser som vil være lokale, kontekstuelle og spesifikke for den enkelte gruppens formål og deltakere (jf. Scott, 1998). I en slik situasjon vil en entydig definisjon enten være svært overordnet og skjematisk, noe som vil kreve lokale tilpasninger, eller ha et svært begrenset nedslagsfelt, noe som også vil begrense dens verdi.

Behovet for å rekruttere medlemmer og deltakere er den tydeligste felles interessen organisasjonene har. Medlemmene og gruppedeltakerne er organisasjonenes *raison d'être*, og deres behov og interesser former organisasjonenes tilbud. Innhold og organisering av selvhjelpsarbeidet «har med hva som har fungert, våre medlemmers behov» (Intervju frivillig organisasjon 1, 23.01.2013). For frivillige organisasjoner har medlemmene ofte også betydning for organisasjonenes mulighet for å opprettholde og finansiere tilbudet sitt. På den ene siden er det slik at dersom mennesker som kan ha behov for å delta i selvhjelpsgrupper, ikke «kjenner til tilbudene (...) forsvinner tilbudene etter hvert» (Vårres 27.10.2014). På den andre siden finansierer mange frivillige organisasjoner større eller mindre deler av sin virksomhet gjennom statlige tilskudd. Offentlige tilskudd til frivillige organisasjoner har gjerne fordelingskriterier knyttet til medlemstall og nasjonal utbredelse (Helsedirektoratet, 2014a), slik at manglende rekruttering eller nedleggelse av tilbud vil kunne påvirke organisasjonenes økonomi negativt.

Det er derfor viktig å komme i kontakt med potensielle deltakere i selvhjelpsgrupper, og med profesjoner og offentlige tjenester som kan formidle kontakt mellom sine pasienter og brukere og selvhjelpsorganisasjonene og gruppene. Dette kan forklare hvorfor flere av bruker- og selvhjelpsorganisasjonene etterlyser et nasjonalt eller lokalt clearinghouse for selvhjelp. Det kan også forklare hvorfor organisasjonene er lite interessert i å delta i Selvhjelp Norges utviklingsarbeid. Intervjuene med de frivillige organisasjonene tyder på at Selvhjelp Norge oppfattes som en promotør av en bestemt praksis, og ikke som en upartisk formidler av kunnskap og informasjon om selvhjelp. Dette kommer blant annet til uttrykk i den

reviderte planen for selvhjelp, som ikke bare gir en mer detaljert beskrivelse av hva selvhjelp er, men som også slår fast at «[s]elvhjelpsgrupper med ulike problem eller diagnoser [erfaringsmessig] har mange fordeler» (Helsedirektoratet, 2014b, s. 13). Når planen fastslår at «[e]rfaring viser» (Helsedirektoratet, 2014b, s. 13), er det ikke de frivillige organisasjonenes erfaringer det vises til. Tvert imot vektlegger disse at felles diagnose, problem eller lignende gir felles erfaringer; at det er «viktig å speile seg i folk med samme bakgrunn» (Intervju frivillig organisasjon 4 23.01.2013).

Budskapet om at grupper kan og bør settes sammen på tvers, utfordrer ideen om selvhjelp som en aktivitet av og for medlemmer, og dermed også de frivillige organisasjonenes finansieringsmodell. I motsetning til et clearinghouse, som blant annet formidler kontakt mellom personer med et gitt problem og organisasjoner eller selvhjelpsgrupper som er organisert rundt dette problemet, innebærer modellen med problemoverskridende grupper at koblingen til bruker- og interesseorganisasjonen svekkes. Vårres sine erfaringer fra opprettelsen av LINK Trondheim er illustrerende. Her var det behovet for en nøytral, ikke-problemspesifikk, møteplass som var den sentrale begrunnelsen for at Vårres ikke kunne drifte LINK Trondheim (Intervju distriktskontor 29.09.2014; intervju Trondheim kommune 27.10.2014; intervju Batteriet 29.10.2014; intervju Vårres 27.10.2014). Selvhjelp Norge vil, med andre ord, ikke bidra til, eller gjøre det enklere for organisasjonene, å rekruttere medlemmer og deltakere. I stedet henvender organisasjonene seg til andre aktører som arbeider med lignende problematikk eller innenfor samme felt. På spørsmål om hvem som er organisasjonenes viktigste samarbeidspartnere, viser de gjerne til offentlige tjenester og andre frivillige organisasjoner og sammenslutninger som har tilbud til samme brukergrupper. Dette kan tyde på at de forstår felles interesse som felles brukergruppe eller felles problem- eller politikkområde, og ikke felles metodikk eller arbeidsmåter.

Diskusjon

I nasjonal plan for selvhjelp fra 2014 står det at «[u]ten en nasjonal enhet eller et kompetansesenter ville arbeidet med selvorganisert selvhjelp forblitt fragmentert og ufullstendig utnyttet» (Helsedirektoratet, 2014b, s. 9).

På tross av at Selvhjelp Norge er etablert som nasjonalt kompetansesenter for selvhjelp, har organisasjonen tilsynelatende hatt liten innflytelse på frivillige organisasjoner som har etablert ulike selvhjelpstilbud. Tvert imot, er inntrykket fra denne undersøkelsen at det er mindre samhandling mellom organisasjonene i dag enn det var for 20 år siden. Mens de på 1990-tallet søkte sammen for å utveksle erfaringer fra selvhjelpsarbeidet, synes de i dag i større grad å orientere seg mot andre organisasjoner som arbeider med samme brukergrupper eller lignende problematikk. Sett fra de frivillige organisasjonenes side kan det, med andre ord, synes som om selvhjelpsarbeidet er minst like fragmentert i 2018 som det var på midten av 1990-tallet.

Det er i så fall interessant at selvhjelpsområdet har en annen utvikling enn frivillighetsområdet mer generelt. Mens Sivesind og kolleger i 2002 observerte at frivillig sektor sjelden identifiserte seg som en sektor (Sivesind, Lorentzen, Selle & Wollebæk, 2002), konkluderer Sivesind i 2008 med at det har «skjedd mye som har bidratt til å styrke den felles identiteten til den norske frivillige sektoren på svært kort tid» (Sivesind, 2008, s. 53). Ulike faktorer, som for eksempel innføring av moms på tjenester, etablering av et satellittregnskap for frivillig arbeid og etableringen av et frivillighetsregister, har bidratt til standardisering og formalisering (Sivesind, 2008; Strømsnes, 2013). Ifølge Sivesind har den statlige politikken på frivillighetsområdet bidratt til at organisasjonene «så at de hadde felles økonomiske rammevilkår og at det fantes rom for ytterligere forbedringer» (Sivesind, 2008, s. 52). Nasjonal plan for selvhjelp synes, på sin side, ikke å ha bidratt til å fremme en felles identitet. Tvert imot er inntrykket at organisasjonene, i møtet med nasjonal plan og Selvhjelp Norge, har behov for å understreke sin egenart.

At 20 års begrepsavklaringsarbeid ikke har bidratt til en felles forståelse av hva selvhjelp er og bør være, kan tyde på at tiltakene i nasjonal plan har vært basert på en feilaktig diagnose. Snarere enn fragmentert og «identitetsmessig» presset kan det hende at mangfold er et kjennetegn ved en fungerende selvhjelpsbevegelse. Sorg og omsorg uttrykte det slik i 1996: «Selvhjelpsfeltet er først og fremst et bruker- og deltakerfellesskap. Det er ikke sikkert at feltet som sådan bør eller trenger å bli organisert, eller trenger å utvikle en bevissthet om feltets egenart ut over de erfaringer

som gjøres i feltet» (Sandvik, 1996a, s. 27). Dette er en påstand som finner gjenklang i den akademiske litteraturen om selvhjelpsgrupper. Borkman (1999), for eksempel, sammenligner selvhjelpsgrupper med ville blomster; en samling større og mindre grupper og organisasjoner som skaper sin egen, erfaringsbaserte kunnskap og som finner en form tilpasset denne kunnskapen. I denne tolkningen er det en styrke heller enn en svakhet at organisasjonene og gruppene har ulike formål, ideologier og tilnærminger. Det er et tegn på en bevegelse som kan tilpasse seg og respondere på deltakernes og samfunnets behov.

Dersom dette stemmer, er det problematisk at nasjonal plan for selvhjelp fremmer en bestemt forståelse av selvhjelp heller enn å representere og vise frem mangfoldet av tilnærminger. Som vi har sett, er det Angstringens forståelse av selvhjelp som ligger til grunn til for Selvhjelp Norges arbeid. I motsetning til Frivillighet Norge er Selvhjelp Norge da heller ikke et samarbeidsorgan for frivillige organisasjoner og andre som driver selvhjelpsarbeid. Selvhjelp Norge drives av Norsk selvhjelpsforum, som ble dannet i 1998 av to personer fra Angstringen, en psykolog med erfaring fra samarbeid med Angstringen samt en representant fra Studiesenteret (Feiring, 2014). Når Selvhjelp Norge ikke oppleves å representere organisasjonen som driver selvhjelpsrelatert arbeid, kan den heller ikke fungere som et bindeledd mellom frivillige organisasjoner og tilgrensende felt.

Nasjonal plan for selvhjelp har bidratt til å omforme selvhjelpsfeltet, men til dels på andre måter enn det som ble forutsatt i den opprinnelige planen fra 2004. Mens bruker- og interesseorganisasjoner var sentrale aktører på 1990-tallet, er de i dag mindre tilbøyelige til å posisjonere seg og interagere med hverandre på grunnlag av en felles forståelse av et selvhjelpsfelt. I dette kapitlet har jeg diskutert én årsak, nemlig at Selvhjelp Norge ikke tilbyr ressurser som er sentrale nok for organisasjonene til at de velger å posisjonere seg i kampen om dem. Et strategisk felt eksisterer når aktørenes strides om noe de har til felles (Bourdieu & Wacquant, 1992; Fligstein & McAdam, 2012). Det betyr, blant annet, at feltets grenser ikke vil være stabile, men forandre seg avhengig av aktørenes definisjon av situasjonen og hva som står på spill. Vi har sett at selvhjelpsfeltet har endret seg over tid. Denne undersøkelsen gir ikke grunnlag for å fastslå

om det er Selvhjelp Norge som har vendt seg bort fra organisasjonene, eller om det er organisasjonene som har vendt seg bort fra Selvhjelp Norge. Av Selvhjelp Norges årsrapporter kan vi imidlertid lese at andre aktører, så som velferdstjenester og profesjoner, frivilligsentraler og kommuner og andre offentlige myndigheter, er blitt viktigere (Zeiner, 2014). Dette reiser spørsmålet om vi ser konturene av et nytt selvhjelpsfelt, som i større grad organiseres rundt andre aktører, interesser og ressurser enn aktørene på frivillighetsfeltet.

Referanser

- Batteriet. (udatert). Om Batteriet. Hentet 15. august 2018 fra <http://www.batteriet.no/om-batteriet/>
- Borkman, T. (1999). *Understanding self-help/mutual aid: Experiential learning in the commons*. New Brunswick, New Jersey and London: Rutgers University Press.
- Bourdieu, P. (1993). *Sociology in question*. London: Sage.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. J. (1992). *An invitation to reflexive sociology*. Chicago: University of Chicago Press.
- Broady, D. (1991). *Sociologi och epistemologi. Om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin (2 korr.uppl.)*. Stockholm: HLS Förlag.
- DiMaggio, P. & Powell, W. W. (1983). The iron cage revisited: Collective rationality and institutional isomorphism in organizational fields. *American Sociological Review*, 48(2), 147–160.
- Feiring, M. (2013). Politicisation of self-help in Norway. I L. Nicolaou-Smokoviti; H. Sünker, J. Rozanova & V. Pekka Economou (Red.), *Citizenship and social development. Citizen participation and community involvement in social welfare and social policy*. Frankfurt am Main: Peter Lang Publishing Groups.
- Fligstein, N. & McAdam, D. (2012). *A theory of fields*. Oxford: Oxford University Press.
- Godager, E. V. (1996). Innlegg ved Eli Vogt Godager, Angstringen Oslo. I O. Sandvik (Red.), *Selvhjelp på norsk. Rapport fra selvhjelpsseminaret 26.–28 april 1996*. Oslo: Høgskolen i Oslo, Avdeling for økonomi-, kommunal- og sosialfag.
- Goksøyr, T. (1995). Selvhjelp – en ideologi. I S. Nilsen & S. Talseth (Red.), *Selvhjelp på norsk: Rapport fra selvhjelpsseminaret 12.–13. februar 1995*. Oslo: NotaBene, Ø.K.S-rapport 95:6.
- Gotaas, N. (2012). *Etablering og igangsetting av selvhjelpsgrupper. NIBR-rapport 2012:8*. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Helsedepartementet. (2003). *Resept for et sunnere Norge: Folkehelsepolitikken (St. meld. nr. 16 (2002–2003))*. Oslo: Helsedepartementet.

- Helse- og omsorgsdepartementet. (2005). *Proposisjon til Stortinget for budsjettåret 2006 (Prop. 1 S 2005–2006)*. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.
- Hesledirektoratet. (2014a). *Faglighet og frivillighet: En gjennomgang av tre tilskuddsordninger for frivillig rusmiddelforebygging*. Oslo: Hesledirektoratet.
- Hesledirektoratet. (2014b). *Nasjonal plan for selvhjelp 2014–2018*. Oslo: Hesledirektoratet.
- Hjemdal, O. K. (1996). Status for selvhjelpsfeltet. I O. Sandvik (Red.), *Selvhjelp på norsk. Rapport fra selvhjelpsseminaret 26.–28. april 1996*. Oslo: Høgskolen i Oslo, Avdeling for økonomi-, kommunal- og sosialfag.
- Hjemdal, O. K., Nilsen, S. & Seim, S. (1998). *Selvhjelp: Kunsten å løfte seg etter håret*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Johannessen, R. (1995). Hva forstår jeg med selvhjelp? I S. Nilsen & S. Talseth (Red.), *Selvhjelp på norsk: Rapport fra selvhjelpsseminaret 12.–13. februar 1995*. Oslo: NotaBene, Ø.K.S-rapport 95:6.
- K. (Anonyme Alkoholikere) (1995). Innlegg i debatt om selvhjelpsgrupper. I S. Nilsen & S. Talseth (Red.), *Selvhjelp på norsk: Rapport fra selvhjelpsseminaret 12.–13. februar 1995*. Oslo: NotaBene, Ø.K.S-rapport 95:6.
- Karlsson, M. (2006). *Självhjälpsgrupper: teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Katz, A. H. & Bender, E. I. (1976). Self-help groups in Western society: History and prospects. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 12(3), 265–282.
- Kurunmäki, J. (2012). Begreppshistoria. I G. Bergström & K. Boréus (Red.), *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur.
- Lavoie, F. & Gidron, B. (2014). *Self-help and mutual aid groups: International and multicultural perspectives*. New York: Routledge.
- Lisæth, A. (1995). AAs struktur. I S. Nilsen & S. Talseth (Red.), *Selvhjelp på norsk: Rapport fra selvhjelpsseminaret 12.–13. februar 1995*. Oslo: NotaBene, Ø.K.S-rapport 95:6.
- Mehlbye, J. & Nygaard Christoffersen, M. (1992). *Selvhjælpsgrupper – omfang, karakter og erfaringer*. København: AKF Forlaget.
- Merriam-Webster. (udatert). Clearinghouse. Hentet 17. august 2018 fra <https://www.merriam-webster.com/dictionary/clearinghouse>
- Munn-Giddings, C. & Borkman, T. (2005). Self-help/mutual aid as a psychosocial phenomenon. I S. Ramon & J. Williams (Red.), *Mental health at the crossroads. The promise of the psychosocial approach*. Aldershot: Ashgate Publishing.
- Nilsen, S. & Talseth, S. (Red.). (1995). *Selvhjelp på norsk: Rapport fra selvhjelpsseminaret 12.–13. februar 1995*. Oslo: NotaBene, Ø.K.S-rapport 95:6.
- Pyrko, I., Dörfler, V. & Eden, C. (2017). Thinking together: What makes communities of practice work? *Human Relations*, 70(4), 389–409.
- Raineri, M. L. (2017). Relational social work and mutual/self-help groups. *Relational Social Work*, 1(1), 19–38.

- Rambøll Management. (2014). *Evaluering av Selvhjelp Norge sine distriktskontorer*. Oslo: Rambøll Management.
- Sagarin, E. (1969). *Odd man in: Societies of deviants in America*. New York: Quadrangle Books.
- Sandvik, O. (1995). Hva forstår vi med selvhjelp? I S. Nilsen & S. Talseth (Red.), *Selvhjelp på norsk: Rapport fra selvhjelpsseminaret 12.–13. februar 1995*. Oslo: NotaBene, Ø.K.S-rapport 95:6.
- Sandvik, O. (1996a). Innlegg v/Oddbjørn Sandvik, Sorg og omsorg. I O. Sandvik (Red.), *Selvhjelp på norsk. Rapport fra selvhjelpsseminaret 26.–28. april 1996*. Oslo: Høgskolen i Oslo, Avdeling for økonomi-, kommunal- og sosialfag.
- Sandvik, O. (Red.). (1996b). *Selvhjelp på norsk 2: Rapport fra selvhjelpsseminaret 26.–28. april 1996*. Oslo: Høgskolen i Oslo, Avdeling for økonomi-, kommunal- og sosialfag.
- Scott, J. C. (1998). *Seeing like a state: How certain schemes to improve the human condition have failed*. New Haven and London: Yale University Press.
- Seebohm, P., Munn-Giddings, C. & Brewer, P. (2010). What's in a name? A discussion paper on the labels and location of self-organising community groups, with particular reference to mental health and black groups. *Mental Health and Social Inclusion*, 14(3), 23–29. <https://doi.org/doi:10.5042/mhsi.2010.0441>
- Selvhjelp Norge. (2009). *Årsmelding 2008*. Selvhjelp Norge. Hentet fra http://www.selvhjelp.no/filestore/SelvhjelpNorge_Rapport2009.pdf
- Selvhjelp Norge. (2010). *Selvhjelp Norge. Rapport for virksomheten i 2009*. Selvhjelp Norge. Hentet fra http://www.selvhjelp.no/filestore/Rapport_2010_Hdir_KP_DK_endelig.pdf
- Selvhjelp Norge. (2011). *Selvhjelp Norge. Rapport for virksomheten i 2010*. Selvhjelp Norge. Hentet fra http://www.selvhjelp.no/filestore/Rapport_2010_Hdir_KP_DK_endelig.pdf
- Selvhjelp Norge. (2013). *Årsrapport 2012. Nasjonalt kompetansesenter for selvorganisert selvhjelp*. Selvhjelp Norge. Hentet fra <http://www.selvhjelp.no/filestore/rsrapport2012SelvhjelpNorge120405.pdf>
- Selvhjelp Norge. (2016). *Selvhjelp Norge. Distriktskontorens arbeid i 2015*. Selvhjelp Norge. Hentet fra http://www.selvhjelp.no/no/Om_oss/Arssrapporter/Årsrapport+2015+-+Selvhjelp+Norge.b7C_wLSZn.ips
- Selvhjelp Norge. (udatert-a). Arbeid med etablering av en lokal møteplass for selvorganisert selvhjelp. Hentet 27. februar 2015 fra http://www.selvhjelp.no/no/Distriktskontorer/More_og_Romsdal_Nord-_og_Sor-Trondelag/Hva_skjer+/Trondheim+19.+og+20.+september%3A+Arbeid+med+etablering+av+en+m%C3%B8teplass+for+selvorganisert+selvhjelp+i.b7C_wlnM5q.ips
- Selvhjelp Norge. (udatert-b). Møtested for selvorganisert selvhjelp i Trondheim under utvikling. Hentet 27. februar 2015 fra [http://www.selvhjelp.no/](http://www.selvhjelp.no/no/)

- Distriktskontorer/More_og_Romsdal_Nord-_og_Sor-Trondelag/Hva_skjer+/M%
C3%B8tested+for+selvorganisert+selvhjelp+i+Trondheim+under+utvikling.
b7C_wlnQ2j.ips
- SiT. (udatert). Mestringskurs. Hentet 15. oktober 2015 fra <https://www.sit.no/kurs!/mestringskurs>
- Sivesind, K. H. (2008). *Halveis til Soria Moria. Ikke-kommersielle velferdstjenester, politikkenes blinde flekk? Rapport 2008:3*. Hentet fra <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2441546>
- Sivesind, K. H., Lorentzen, H., Selle, P. & Wollebæk, D. (2002). *The voluntary sector in Norway. Composition, changes and causes. Institutt for samfunnsforskning*. Hentet fra https://www.researchgate.net/profile/Per_Selle2/publication/238623378_The_Voluntary_Sector_in_Norway/links/54118f1b0cf264cee28b3fdo.pdf
- Sosial- og helsedepartementet. (1993). *Lat ikkje graset gro att mellom grannar: Om videreføring av arbeidet med Frivillighetssentralene (St. meld. nr. 16 (1993–1994))*. Oslo: Sosial- og helsedepartementet.
- Sosial- og helsedirektoratet. (2004). *Nasjonal plan for selvhjelp*. Oslo: Sosial- og helsedirektoratet.
- Strømsnes, K. (2013). Norsk frivillighetspolitik: Ny och enhetlig? I L. Trägårdh, L. S. Henriksen & H. Hallin (Red.), *Civilsamhället klämt mellan stat och kapital*. Stockholm: SNS Förlag.
- Talseth, S. (1995). Innlegg fra Angstringen. I S. Nilsen & S. Talseth (Red.), *Selvhjelp på norsk: Rapport fra selvhjelpsseminaret 12.–13. februar 1995*. Oslo: NotaBene, Ø.K.S-rapport 95:6.
- Velferdsalliansen. (udatert). Om oss. Hentet 15. august 2018 fra <https://velferdsalliansen.no/om-oss>
- Vårres. (2017). Vedtekter Hentet 15. august 2018 fra <https://www.varres.no/index.php/varres-brukerstyrt-senter/vedtekter>
- Vårres. (udatert). Selvhjelp Nord-Trøndelag. Hentet 30. oktober 2014 fra <https://www.varres.no/index.php/brukere-parorende/nord-trondelag/selvhjelp-nord-trondelag>
- Wenger, E., McDermott, R. A. & Snyder, W. (2002). *Cultivating communities of practice: A guide to managing knowledge*. Boston, Mass.: Harvard Business Press.
- Zeiner, H. H. (2014). Konsolidering på et fragmentert felt. *NIBR-notat, 2014(105)*, 1–44.

